

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կես տարվանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյան խմբագրատան մէջ:

Օտարաբաղադրացիք դիմում են ուղղակի
Тифлис. Редакция «Мшак»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով:

Յայտարարութիւններ համար վճարում են
խրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՄՇԱԿ

ԱՄԵՆՈՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ

(ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

ԱՌԱՋԻԿՈՑ 1883 թ. Ի

Կը հրատարակվի նոյն դիմացով և նոյն պրոգրամայով:

ՊՐՕԳՐԱՄԱ

I. ՏԵՐԻՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: II. ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂ ՅՕԳՈՒԹՅՆՆԵՐ: III. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Ընդհանուր յօդուածներ, թղթակցութիւններ, լուրեր: V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: VI. ՀՆՈՒՍԳԻՐՆԵՐ: VII. ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Ֆելիետոն, վէպեր, ինքնուրոյն և թարգմանական յօդուածներ գիտութեան ամեն ճիւղերէն, թղթակցութիւններ: VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: ԲԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ: Տարեկան 10 ռուբլ, վեց ամսուայ 6 ռուբլ, իւրաքանչիւր ամսուայ 1 ռուբլ: ՀԱՏՈՎ համարները 5 կոպեկ: ՀԱՍՑԷՆ: Тифлис, редакция «Мшак»

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՇԵՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մօսկվայի կուսակցութեան հայեացքը:—Ներքին ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Նամակ Յարկիցից: Նամակ խմբագրին: Ներքին լուրեր:—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ: Արտաքին լուրեր:—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:—ՀՆՈՒՍԳԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Մի պատկեր Գալիլեոյի կեանքից:

ՄՕՍԿՎԱՅԻ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՏԱՐԱՐ

Ռուսաստանում վաղուց է արդէն կազմվել է կատիօլի պրօպագանդայի ներդրածութեան տակ թիօւ 2 օվիտիստներ:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԻ ՊԱՏԿԵՐ ԳԱՐԻԲԱԳԻԻ ԿԵԱՆՔԻՑ

Անցքը պատահում է կապերաբայ: Կապերան մի անգամ կղզի է, որտեղ միայն ապատարան են դառնում վայրի այծերը: Երեսուն տարի անց ենթա առաջ ոչ ոք չէր մտածում թէ այս կղզին հանգամանքների բերմամբ լինելու է մի նշանաւոր կղզի:

Գարիբալդին իր եղբորից ստանալով ժառանգութիւն մի փոքրիկ գումար, զինքն 1858 թ. ին այդ կղզու մի մասը և այնտեղ հաստատեց իր բնակութեան տեղը:

Նա բնակվում էր այդ տեղ վրանում իր փոքրիկ գերդաստանով, ընդ ժամանակից յետ նա այդ վրանը փոխեց խրճիթի և սրան մի ժամանակից յետոյ զարծրեց տուն, որը մինչև այժմ գոյութիւն ունի:

1865 թ.ին է, այստեղից սկսում են պատմութիւնը: Քարէ տունը արդէն պատրաստ է և Գարիբալդին կարող էր անուանվել այդ կղզու կայսր: Այս կղզում նրա հետ բնակվում էին Մենտալի, Բիշիօտի, Աբելլէս Ֆիցցարի, Պաստորիս, որը վերջին ժամանակներում մեռաւ: Զօնիայում, Ժիօլանի Բասո, Ժիօլանի Ֆրուաչիանտի և մի քանի լուսին Ֆիօրինա անունով:

Գարիբալդին պառկում էր քնելու գիշերից մի քիչ անցած: Կէս գիշերվայ ժամը երեքին նա զարթնում էր և պարապում էր ընթերցանութեամբ, այդ ժամանակ ոչ ոք չէր մտնում նրա սենեակը, և նա ոչ քիչ չէր ընդունում իր մօտ մինչև այն ժամանակ, երբ նրա տանիքը չէին վեր կենում:

մի կուսակցութիւն, որ ունեւորվ իր կենտրոնը Մօսկվայում, անուանվում է Մօսկվայի կուսակցութիւն:

Վաղուց է արդէն յայտնի են պ. Կատիօլի անխնայ արշաւանքները ամեն մի ռուսահայտակի դէմ, որ պատկանում է ուրիշ կրօնին և ուրիշ ազգութեան, քան թէ կայսրութեան տիրապետող կրօնն ու ազգութիւնը: Ամեն մի անհատական արտայայտութիւն մի որ և է ռուսահայտակայայկրօն կամ այլապէս մարդու մէջ, մանաւանդ պետութեան սահմանադրու դաւաճներում, խտտութեամբ հալածվում էր միշտ պ. Կատիօլից:

Մինչև արեւ ծագելը նա տանից դուրս էր դաւի և կերակրում էր սագերին, որոնք տեսնելով նրան ուրախ ուրախ բղավում էին: Մինչև ժամի 8-ը խօսելով ամենիցների հետ, Գարիբալդին հրացանը ունի գնում էր սարը: Հատ ժամանակ նա վերադառնում էր սպանված կացահարով (գերալտ) և շատ ժամանակ էլ դատարկ: Յերեկին սեղանի վրա դնում էին ճաշը—սեղանը ոչ մի ժամանակ չէր ծածկվում սփռուցով, իսկ անձեռն ցիլինդրի տեղ նրան ծառայում էին լրագրական թերթերը: Գարիբալդին պատուիրել էր, որ ամեն ժամանակ, երբ նա ճաշին չը հասնի կամ ուշանայ, նրան չը սպասեն: Եթէ նա նկատում էր, որ նրան սպասել են ճաշելու համար, նա այդ օրը իրան շատ վատ էր զգում և տխուր էր լինում, իսկ հակառակ դէպքում, երբ նա նկատել էր, որ առանց սպասելու են ճաշել, նա շատ ուրախ էր երևում: Ճաշը բաղկանում էր սպանից և մի բաժին մաշկին կերակրից, պատահում էին ժամանակ առ ժամանակ և պատուներ: Գարիբալդին սիրում էր պատուները, բայց դրանցից աւելի շատ սիրում էր խաղաղը: Եթէ պատուների մէջ պատահէր գեղեցիկ տանձը, կամ ոսկեզօյն դեղձը, Գարիբալդին, որին միայն էր պատկանում վերջնալը, թողնում էր անօթի վրա առանց ձեռք տալու, և որովհետեւ միւսներն ևս հետևում էին նրա օրինակին, այդ պատճառով նոյն պատուները երբեք չէին խմում, և եթէ ժամանակ առ ժամանակ խմում էր մի փոքրիկ բաժակ, դառնում էր ուրախ և շատախոս: Նա իր խօսակցիներին հետ խօսում էր ազատ և պատմում էր իր խառնաշփոթ կեանքի գործերից կատարած առասպելներ: Նա շատ ճշմարտ և հետաքրքիր պատմող էր:

Կիցուք Բալտեան նահանգներում հիմնվում է մի նոր գերմաներէն դպրոց, — Կատիօլի իսկոյն աղագաններ է արձակում սեւ պարատի դմին: Վարչակայում սկսվում է հրատարակել լեհերէն լեզուով մի լրագիր, — նոյն աղագաններ պ. Կատիօլի կողմից: Թիֆլիսում հայերը կամ վրացիները յաճախում են իրանց լեզուով տըրփող թատրոնական ներկայացումները, — Կատիօլի լրագիրը անմիջապէս տեսնում է դրա մէջ ոչ թէ սեր դէպի իր մայրենի լեզուն, այլ թշնամութիւն դէպի պետական լեզուն, և այլն:

Բաց արեք «Мощь. Бѣд.» լրագրի առաջին պատահած համարը և անպատճառ տեսնե՛ք նրա մէջ մի որ և է քարոզ պետութեան սահմանադրու նահանգներում սպառող այլակրօն և այլապէս ռուսահայտակ ազգերին ուղղված: Այդ քարոզներին մէջ անդադար յիշվում է թէ Ռուսաստանի բոլոր ազգերը ռուս են և ռուս պէտք է լինեն, բոլոր երկիրները Ռուսաստանում պէտք է Ռուսաստան համարվեն և այլն: Պ. Կատիօլի կասկածում է ռուսահայտակ օտարացեղ և օտարակրօն ազգերի անկեղծութեան մասին երբ նրանք իրանց ռուս կամ ռուսահայտակ, իրանց երկիրները Ռուսաստան են անուանում: Այն ինչ նոյն ազգերը իրանց ուղղութեամբ, իրանց ցանկութեամբ իրանց շահերը կենարօնական երկրի հետ միշտ կապված տեսնելու, այդ տեսակ անբարեխիղճ կասկածանքի ոչինչ առիթ չեն տալիս:

Բայց բանը նրանումն է, որ Կատիօլի և Մօսկվայի կուսակցութեան թիօւ ազգասիրութիւնը յայտնվում է կեղծ, հէնց որ գործ

ձաշելուց յետ Գարիբալդին Տօսկանայի սիգարէ կէտը կարելով ծխում էր, նստած իր տանից քիչ հեռու. նրանից յետոյ նա գնում էր պարտեզ, տընկում էր ծառեր կամ կտրում էր չորացածները և յետոյ գնում էր իր սենեակը և պարապում էր ընթերցանութեամբ: Նա այս կերպով նա անց էր կացնում իր ժամանակը մինչև երեկոյ:

Երիտասարդները, որոնք բնակվում էին Գարիբալդին մօտ նորա պէս մի և նոյն տեսակ կեանք չէին վարում: Նոյն չէին բաւականանում լեռներ վրա բարձրանալով և այծերի որսորդութիւնով: Երբ գնեւրալ չէր հրամայում նոյն մնալ Կապրէլայում, նստում էին նաւակ և գնում էին Մագգալենա կղզին:

Ունէին միայն երկու նաւակներ, մինը փոքր աւելի յարմար լճերի վրա մանդալու քան թէ ծովերի, և սորան այնպէս էին չինել, որ ուսերի վրա տեղադրուած էին մի տեղից միւս տեղ: Այս այն նաւակն էր, որին անուանում էին Կոցահարիկ, որով Գարիբալդին խաբելով խաղաղիսներէ հակողութեանը, գնաց Կապրէլայից և դուրս եկաւ ցամաք:

Մի անգամ երիտասարդ Գարիբալդիականը, որին անուանում էին Բադէ, լաւ տնտէշով այս նաւակը, արձակեց սորան և իջնկնելով ծով ուղևորեց Մագգալենա կղզին: Ճաշը վերջանում էր, բայց նա դու չէր վերադարձել: Գարիբալդին իր Տօսկանեան սիգարայի կէտը ծխել վերջացրել էր, բայց երիտասարդը չը կար ու չը կար:

— Այս ուր գնաց նա, ասեց գնեւրալը, շատ կարելի է Մագգալենա կղզումն է և վախենալով եղանակի վատութիւնից մնաց այնտեղ:

Ուղեղ որ երիտասարդը գնացել էր Մագգալենա կղզին, որտեղ նորան սպասում էր իր սիրուհին: Թէպէտ սաստիկ անձրեկից և փոթորիկից նա վա

ծը հասնում է նիւթական շահերին: Այդ տեղ մոռացվում է ամեն բան, մոռացվում են սեւ պարատի դմին վրա աղագաններ և այլն:

Կիցուք պետութեան սահմանադրու դաւաճներէն մինը, իրան կատարելապէս Ռուսաստան համարելով, սկսում է մոտենել իր նիւթական, անտեսական, էկոնօմիական որ և է բարեբան, երկրի համար օգտակար արդիւնաբերական որ և է ձեռնարկութեան մասին: Նա հաճախ Մօսկվայի կուսակցութեան և պ. Կատիօլի ոճը յանկարծ, կարծես դիւթական մի որ և է ազգեցութեան տակ, փոխվում է:

Անդրկովկասում ուղղում են շաքարի մի գործարան հիմնել, — և հաճախ մօսկվայի կուսակցութիւնը և Կատիօլի ուղղութեանը պատկանող գործարանատերերը սկսում են աղագանել: «Պա ի՞նչ է, դա անհնարին է թոյլ տալ Անդրկովկասում շաքարի գործարան հիմնելու, դա կը վնասի Ռուսաստանի շաքարի գործարաններին»:

Այդպէս յանկարծ յայտնվում է մօսկվայի յեղինակի խօսքերից, երբ հարցը դալիս է ոչ թէ վրաց կամ հայոց թատրոնին, այլ իրանց գրպանին ու նիւթական շահին, որ նրանց կարծիքով Անդրկովկասը Ռուսաստան չէ, քանի որ մեր երկրում հիմնած շաքարի գործարանը կը վնասի Ռուսաստանի գործարաններին, կարծես թէ մեր Անդրկովկասը նոյն Ռուսաստանը չէ, նոյն մեծ պետութեան մի մասը չէ:

Անդրկովկասի միջով անցնում է տրանզիտի ճանապարհ, որ մեծ օգուտ է տալիս երկրին, ուրեմն և Ռուսաստանին, քանի որ

խնտում էր գնալ, բայց որովհետեւ նա խօսք էր տընկել իր սիրելոյն նշանադրեալ ժամանակին լինել այն տեղ, նա գնաց, երիտասարդ օրիորդն ևս, որովհետեւ ինքն ևս իր կողմից սաստիկ սիրահարված էր, չը նայելով խառնաշփոթ եղանակին եկել էր նշանադրեալ տեղը:

— Նրկու խօսքի համար եկայ այստեղ, պէտք է չտալիս իմ ուրախութիւնս, որովհետեւ ինձ որոնում են իմ ընկերները:

— Չը դիտեմ ինչպէս շնորհակալ լինեմ քեզանից, իմ սիրելեան, որ դու եկար այս վատ եղանակին: Բայց, Աստուած իմ, ինչպէս կարողացար լողալ այս փոքրիկ ընկուզենեայ կղզեւում:

— Է, բոլորը մի է. բայց այդպէս անկարելի էր, պատասխանեց երիտասարդ Գարիբալդիականը:

— Բայց դու ինչպէս կարող ես վերադառնալ տուն, միթէ կրկին այս փոքրիկ նաւակով, երկիւղով շնտեց օրիորդը:

— Բայց ուրիշ կերպով անկարելի է: Միանշանակը խօսեցին, համբուրեցին միմեանց և բաժանվեցան:

Երիտասարդը այնքան երջանիկ էր տեսնելով իր սրտի առարկան, որ բոլորովին մոռացել էր վտանգը և ընկաւ ճանապարհ իր ընկուզենու կղզեւում: Բայց հաղիա նա հեռացել էր հրացանի գնտակի հեռաւորութեան չափ Մագգալենա կղզուց, բարձրացաւ մի անկարելի սաստիկ լճով, որ երեւում էր թէ ալիքները պատրաստվում էին կուլ տալու նաւակին և նորա քաջին:

Երիտասարդը մեծ գոժաւորութեամբ կուռավառում էր թիւակներով, նա ուժից ընկնում էր: Նա մի քանի րօպէ կարծում էր իրան արդէն խնդրված: Ալիքներին հոսանքը սաստիկ էր և դժուարանում էր հակառակվել նորա հետ: Վերջապէս ահաղին ալիքները նորան նետեցին Կապրէլայի ափը, հա

մեր երկիրն էլ Ռուսաստան է: Բայց յանկարծ Մոսկովեան կուսակցութիւնը ազդարարներ է բարձրացնում. «կովկասեան արաբները միաստում է Ռուսաստանի արդիւնաբերութեան վաճառահանելուն»:

Ուրեմն Անդրկովկասը ի՞նչ է, Ռուսաստան չէ՞, ապա ի՞նչ է:

Ֆինլանդիայում արդիւնաբերութիւն է թուղթ: Մոսկովայի ուղղութեանը պատկանող ռուս գործարարները, ղրտաւորութիւն ունեն խնդրել են արդիւնաբերութիւնը մաքս նշանակել Ֆինլանդական թղթի գործարարներին Ռուսաստան բերող թղթի վրա, քանի որ այդ ապրանքը այլապէս կը մնար Ռուսաստանի թղթի արդիւնաբերութեանը:

Ապա ի՞նչ է Ֆինլանդիան, նա Ռուսաստան չէ՞:

Եւ ահա Մոսկովեան կուսակցութիւնը, որի պարագլուխն է Կատկով, երբ իրան հարկաւոր է մի բան է ասում, այլ դէպքում մի այլ բան:

Այդպիսով այդ խելացի քաղաքատեսները շուտով կաշխատեն իրագործել այն, որ գոյութիւն ունէր ուրիշ երկիրներում միջին դարերում, երբ պետութեան մի գաւառից միւս գաւառ ապրանքներ անցկացնելու ժամանակ, պէտք էր անդադար մաքս վճարել: Հետզհետէ ծայրայեղութեանը հասնելով մոսկովեան կուսակցութեան քաղաքատեսական հայեացքը, մենք կը հասնենք հետեւեալ եզրակացութեանը: Պէտք է մաքս նշանակել Ֆինլանդիայից, Կովկասից, Լեհաստանից, Բալտեան նահանգներից, Մալթայից, Սիբիրից Ռուսաստան բերող բոլոր արդիւնաբերութիւնների և հում նիւթերի վրա:

Եւ ճշմարտան ասած դա դեռ աւելի խելացի կը լինէր, քան թէ ոչնչացնել արանդիւնը և պահանջել որ արդեւի՛ր այս ինչ նահանգում շաքարի գործարանի, այն ինչ նահանգում մի այլ գործարանի հիմնարկութիւնը:

Գ. Ա.

կառակ այն տեղին, որտեղ, բնակվում էր Գարիբալդին: Ի՞նչ պէտք էր անել այստեղ, կրկին անգամ մտնել ծովը և շարունակել ճանապարհը դէպի Գարիբալդի բնակարանը նա համարեց անխոհեմութիւն, որովհետեւ քամին դեռ չէր կտրվել և փչում էր աւելի աստիկ: Ել ինչ անել, նա թողնեց նաւակը ժայռոտ ափի մօտ և ինքն բարձրանալով ժայռերից վերջապէս հասաւ տուն երկուցից մի ժամ առաջ:

—Ո՛րտեղ էիր: Մի՞թէ Մագդալենա կղզումն էիր, հարցրեց զենեակալը:

—Այնտեղ էի, պատասխանեց նա, վատ եղանակով խանգարեց ինձ աւելի շուտ վերադառնալու, ինչպէս գուշակում էի:

—Բայց ո՞ր թողիք նաւակը:

—Այն հա, նաւակը... և նա շփոթված բացատրեց թէ որտեղ էր թողել նորան:

—Հա, դուք նորան այնտեղ գցելիք: Բրաւօ: Կանչել այստեղ Ֆիօրինային:

Եկաւ Ֆիօրինան, սա մի գեղջկուհի էր, որ ծառայում էր նորա տանը:

—Ֆիօրինա, ասեց Գարիբալդին, գնացէ՛ք բերե՛ք նաւակը, որը այս պարտնը թողել է ափի վրա: Վերադարձէ՛ք նորա վրա ծովով, թէպէտ ծովը շատ խառնված է, բայց ես համոզված եմ, որ դուք չէք վախենում: Եթէ չէ՛ք վստահանում մենակ գնալ, վերցրեցէ՛ք ձեր հետ Լուկային:

Այս ինչ կերպով զենեակալը զգացնել էր տալի իր ստորադրեալներին: Նորա կորական, խիստ և բարոյական հրամանները և խրատները շատ ներգործում էին նորանց վրա: Լուկա... Ո՛վ էր այս Լուկա Սպանոն: Նա մի կրեպին էր:

Մի անգամ Մենտափի և Աբիլիսի Ֆիցարի Մագդալենա կղզու վրա տեսան մի 18 տարեկան անբաղդ որբ տղայի, որ համարեա տըլ-

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՑԱՐԻՑԻՆՑ

Հոկտեմբերի 16-ին

Այս տարի Մոսկովայի մէջ դուրսբերված «Առաջին տեխնիկական ժողովի» աշխատութիւնը վերջացաւ: Նախօրեային գործի համար ընդհանուր ընդհանրութիւնից յետ, ժողովը հասաւ այն ամենազինաւոր եղբակցութեան, որով վճռված է միջնորդել կառավարութեան մօտ յետագայ սկզբունքների համար, որոնց մասին համաձայնագրէս կը յիշենք:

1) Այն երկաթուղիները, որոնք ունեն հարող-դակցութիւն Ան և Կասպեան ծովերի և Վոլգայի հետ, պարտաւոր են ունենալ նաւթային մթերքների տեղափոխութեան համար հեղափոխ վազոններ:

2) Նաւթային մթերքները տեղափոխելու համար բոլոր երկաթուղիների սակագները պէտք է հաւասարած և առհասարակ էականացրած լինեն, ֆոտոէնի համար 1/45 կողմ, վերստական պողովին, իսկ նաւթի և նաւթային մնացորդի համար 1/65 կողմէ:

3) Գիտական կողմէ—կիսապատրաստ նաւթային ձիւթ—արտասանման տանելը ենթարկվի մաքսային հարկի:

4) Սև նաւթը արտասանման տանելը ազատ լինի մաքսային հարկից:

Այս այս կէտերն են և դրանք ունեն իրանց արդիւնաբերող կողմերը ընդհանուր տեսակետից նայած նաւթային գործերի վերաբերմամբ, սակայն դրանով ամենը չէ վերջանում: Պատճառ տեխնիկական ժողովի առած վճարատուութիւնը դեռ եւս պարտաւոր է ներգործութիւն չունի երկաթուղիների կառավարութիւնների համար և դեռ բազմակողմանի հարցեր շատ են բարձրանալու, որպէս և արդէն բարձրացել են: Սակայն թէ այսպէս և թէ այնպէս նաւթային գործը ստացել է շատ հետաքրքրական և էական ձև, որ անպատճառ ոչ շատ հեռու ապագայի մէջ կը ստանայ որոշ կարգաւորումներ:

Գիտ. ևս գտնվում են մարդիկ, որոնք պաշտպանում են Նորբէլին և նրա գաղափարը: Հրաւիրում են իւրաքանչիւր գործարարատիրոջ պատրաստել նոյն միջոցները, մոտանալով միասնական այն էական պատճառը. որ ամեն մի առհասարակ շահի այն նիւթական ոյժը, որով կարողանայ մրցել Նորբէլի վիթխարի ձեռնարկութիւնների հետ: Եւ չեն ցանկանում երեւակայել թէ այնպիսի ձեռնարկութիւններ հազիւ թէ կարողանան երկու և երեք անձնաւորութիւններ կազմակերպել: Վերջի վերջը կը կազմվի այն սիւրբիլ իդէան, որին այսպէս

լոր, քաղցած, կեղտոտ, դողում էր ցըրտից: Նոքա խոճակով նորա վրա բերին իրանց հետ Կապրեա, որտեղ գնեկալը տաքացրեց նորան կրակի մօտ, կերակրեց և առաջարկեց մնալու իր տանը: Լուկան շատ ուրախ եղաւ այս առաջարկութիւնից: Նա մնաց նոցա մօտ, լուսնում էր անօթները և արածացնում էր սպիւնը և այծերը: Այծերի հետ նա շատ բարեկամ էր, նոքա կանգնում էին նորա առաջ երկու ոտների վրա, լղում էին նորա ձեռները. ձմեռը նոքա շրջապատում էին Սպանոյն, ցանկանալով տաքացնել նորան: Նա նորանց հետ համարեա պատկանում էր մի ընտանիքի: Հարկաւոր էր Լուկային հագցնել: Գարիբալդին չունէր ոչինչ, բացի մի զոյգ վարդերից և մի թիթիկոյից: Նորա արդիւնը և նորան չըջապատողները նորանից հարուստ չէին: Ի՞նչ պէտք էր անել: Գարիբալդին պահում էր յիշողութեան համար 1859 թվի քաջ պատերազմական կոմպանիայի մի նշանադրեալ (մոնդիր): Չունենալով ոչինչ հագցնելու Լուկային, նա նորան տուեց այդ շորը, ոչ թէ այն պատճառով, որ այդ կտորը չէր գնահատում, այլ այն պատճառով, որ նա բարի սիրտ ունէր, որովհետեւ նա աւելի լաւ էր համարում հագցնել տղային, քան թէ պահել շոր առանց գործածութեան:

Եւ Լուկան հագած արձախեց երկուով վարդիք և զենեակալան նշանադրեալ, որը պատկանում է միայն խաղալի զինուորին, լուսնում էր անօթները և արածացնում էր այծերը: Լուկան, ինչպէս վերը յիշեցինք, կրեպին էր, բայց ոչ թէ բաւական մարդիկ, նա թեթեամբ, կոպիտ և յանդուգն էր: Չը նայելով այս բաներին Գարիբալդին ցանկացաւ նորան կրթել, ասելով թէ նա շատ համբերող է և անխոփոխ: Անկարելի կատարեալ կըլաւ:

Ջերմ պաշտպանում են, որը կոչվում է մենա-վաճառութիւն: Գրա առաջն առնելու համար տեղութիւնը իր բոլոր ոյժը և ձիւք չէ խնայում:

Սոյնպէսնեղին պ. Նիկոլաձէն «Голосъ» լրագրի № 266 մէջ, բանասիրական մասում «Кризисъ Базинской нефтепромышленности» վերջնադրով յղուածի մէջ ամենապարզօրէն բնութագրէ Սոյս յղուածի ամենահետաքրքրականը այն մասն է որտեղ պ. Նիկոլաձէն ասում է. «Պ. Պոլեպիկա մոռանալով զկեղտոտան էական մասները մարտնչում է նորա երկու յղուածների մասին: Չկեղտոտան էական նշանակութիւնը նա զոհում է իր մտքին յատուկ պաշտօնական ձև տալու համար: Ես իմ զեկուցման մէջ յայտնեցի ժողովին թէ Նորբէլի եղբայր ընկերութիւնը կապել է իր օգտին դաշնագրութիւն երկաթուղու ընկերութիւնների հետ անհաստատել է ժամ ցնեղով բեռներ փոխադրելու: Իսկ պ. Պոլեպիկա հեղում է իմ համոզմունքը ասելով թէ՛ երկաթուղիների մասնաւոր անձանց հետ կապակցութիւններ կապել արգելված է և թէ՛ բեռների փոխադրութիւնը կատարվում է միակերպ ընդհանուր սակագներին համեմատ: Այս, պ. Պոլեպիկա ճշմարտ է վկայում, որ արգելք կայ ամենի համար միատեսակ սակագներ վայելելու բայց Նորբէլից, պատճառ ոչ որ չունէր այն հեղափոխ վազոնները, որոնց հետ և լոյս դուրս եկաւ այդ սակագների տպագրութիւնը: Սոյնպիսի հեղքումներով վիճելի դարձել երեք չէ պարզաբանվում, բայց որ զեկուցման մէջ ցոյց տուած համոզական փաստերը ապացուցանում են թէ Նորբէլը ստանում է աներևակայելի օգուտներ, կատարեալ հիմնաւոր են: Կաշխատեմ հաստատելու անպայման ուղիղ հաշիւներով: Հիմնաւորվելով այն սակագների վրա, որոնք իբր թէ ամենի համար միակերպ են, որ գործնականապէս կատարվում են միայն Նորբէլի համար, երկաթուղիները յանձն են առել կրելու հեղափոխ վազոնները, ստանալով վարձ ամեն մի պուզ ֆոտոէնի համար 1/55 կ. վերստական պողովին և ամեն մի պուզ նաւթի համար 1/65 կ. վերստական պողովին: Իսկ դատարկ վազոնները յետ բերել կատարվում է ձրկապէս: Այդպիսով Նորբէլին 600 պուզ նաւթ պարունակութիւն ունեցող վազոն տեղափոխելու համար նրան արժում է մէկ վերստի անցողական զինք՝ ֆոտոէնի 11 կողմէ, նաւթի թիւ 10 կ:»

Կրկնում ենք, որ այդ վարձատրութեան մէջ մտնում են և նաւթային բոլոր մթերքները և վազոնների տանել ու յետ բերելը և մինչև անգամ անիւների օժիւր և մանրիկ կարկատանները: Մինչդեռ միջնորդից հաստատած սակագներին համեմատելով Նորբէլին 11-ին Լուկան պարտաւոր էր գնալու Գարիբալդի սենեակը և զենեակը ռուսացանում էր նորան մի ժամ շարունակ: Ոչ մի օր առանց դասի չէր անցկացնում, ոչ մի դաս Լուկան չէր կարող թողնել: Լուկայի համար այս դասերը ներդրութիւն էին և տանջանք: Երբ մօտենում էր դասի ժամանակը, Լուկան տխրում էր, մնաւ բարեւաւ էր ասում իր այծերին, համբուրում էր նորանց և իրան այնպէս էր թվում թէ գնում է զլիսառուծեալ տեղը, փաղաքում էր սպիւնը և գոյնը նետած դողողողով մօտենում էր իր ուսուցչի սենեակին: Գարիբալդին կէս ժամ սովորեցնում էր զրեւ և կարգալ, իսկ կէս ժամ ևս պարապում էր թուաբանութեամբ: Թուաբանութիւնը, այս սարսափելի առարկան, Լուկային բողբոլում էր հիասթափում էր: Բայց այնու առաջին Գարիբալդին ասում էր նորան, «ես քեզ մաթեմատիկոս կը շինեմ»:—Գնեկալ, մեղաւորութեամբ ասում էր Լուկան, եթէ չէք ձեռքի իմ դուրսը և այդ դիմքը այնտեղ չէք դնել, ես այդ թեւերից ոչ մի ժամանակ ոչինչ չեմ հասկանալ:

Մօտենում էր 1866 թվի պատերազմը և զենեակալը պատրաստվում էր մտնելու նաւ, յանկարծ նա նկատեց լաց լինող Լուկային:—«Ի՞նչի ես լաց լինում, Լուկա»:—«Ես ես ցանկանում ձեռք հետ գալ»:—«Համոցե՛ք եկե՛ք, բայց եթէ հարկաւորվի մտնել»:—«Վեկի լաւ, զենեակալ, որովհետեւ արքայութիւնում չեն սովորեցնել թանշաններ: Գարիբալդին ծիծաղեց և հրամայեց նորան հետեւել իր հետ: Այս այսպէս Լուկան դարձաւ զինուոր:

Սարսափելի են Տօրիլեան լեռները: Մի դուրսարտակ զօրք, ունենալով երկու թնդանօթ, այս ընտիր քարանձաւներից կարող է հալածել անա-

մատ ամեն տեսակ դատարկ վազոններ ճանապարհներով տանելու համար պարտաւոր են առնելու վարձ վերստին 6 կողմէ: Այդ յիշված պարտաւորի վարձը դուրս գալով պ. Նորբէլի վարձից՝ կը ստանանք, որ 600 պուզ ֆոտոէնը և նաւթը արժէ 5 և 4 կողմէ վերստից, ապա ուրեմն տեղափոխելու ամեն մի պուզը արժէ նրան 1/150 1/120 կողմէ վերստական պուզը: Սակայն հաստատված է փաստերով, որ բեռների տեղափոխութիւնը մեր երկաթուղիների միջոցով ճշմարտապէս արժէ իրանց վրա, չը հաշուելով այն կենտրոնական և տեղական վազական ծախքերը, միայն վերառնելով անմիջական ծախքերը ապրանքների տեղափոխութեանց համար, մի հարկերի տրոգական կողմէ պուզին և վերստին: Ուրեմն մեր երկաթուղիները տեղափոխում են ֆոտոէն և նաւթ պ. Նորբէլի համար 20 և 50% էժան, քան որ արժում է իրանց տեղական պաշտօնական բեռը: Թող մենավաճառութեան պաշտպանները ապացուցանեն այս հաշիւների անուղղութիւնը կամ բացատրեն ինչով և կամ ինչ միջոցով են ծածկում մի այդպիսի վնասակար բեռնախրութիւնից առաջացած զեֆիցիւրը:—Նարէկ ուրիշ ոչինչով, եթէ ոչ վճարելով տեղութեան զանձից ճանապարհների ակցիաների ապահովութեան համար ստացված եկամուտը: Կարծեմ պարզ երևում է, որ մեր արւեւ քրախնով աշխատած դրամները զրուում են օգնելու պ. Նորբէլին հէնց մեր նաւթային դործերը մեղցնելու համար: Բայց սակայն տեսե՛ք թէ երբ առաջարկվում է երկաթուղիներին տեղական միջոցներով վազոնների շինելու հարցը, թէ որպիսի եւստիկով մարանչում են պ. Նորբէլի բարեացակամները, պաշտպանելով տեղութեան շահերը: Այն ժամանակ նրանք մտադրելով են և ապահովութիւնը, և դա՛ն ձիւ կը ուսուց, և տեղութեան շահերը: Երբ մի ժամանակ շատերը նաւթով պարապողներից պ. Նորբէլի օրինակին հետեւելով, կը կազմակերպեն ուշադրութեան արժանի քանակութեամբ հեղափոխ վազոններ, մենք կը տեսնենք՝ մեր երկաթուղիների հասարակութիւնները կը պահպանեն արդեօք նոյն սակագները, որոնք խմբագրված են յատուկ պ. Նորբէլի համար: Այն ժամանակ կրկնալ թէ արդեօք եղել է սոյն այդ բանի մէջ մենավաճառական ազդեցութիւն, թէ թաղաւորել է ընդհանուր հաւասարութիւն, կապրենք, կը տեսնենք, ասում է պ. Նիկոլաձէն: Արդարութիւնը պահանջում է խոստովանվել պ. Նիկոլաձէնի նկատմունքների անաչառութիւնը: Բայց սրտից ցաւով պէտք է յիշենք, որ պ. Նորբէլը գործը այժմ կատարված փաստ է և մենք որպէս ամենին յայտնի է, դնալ նոյն շաւիղներով, նոյն միջոցներով տկար ենք: Մենք

զին թուով զօրքին: Գարիբալդին առաջ էր խաղում այս անցքերով: Մօտենում էր Մօտե-Սուէ-լոյի մօտի պատերազմը: Երկուսեան արեւահեղ կուրց յետոյ պակաս զինուորների կանչելու ժամանակ տալիս էին և Լուկա—Սպանոյի անուշը, բայց պատասխան չէր ստացվում:

Մի օրից յետոյ Մենտափի և Աբիլիսը, անցնելով պատերազմի դաշտը տեսան երկու սպանվածներին,—միւր Գարիբալդեան և միւս Տօրիլեան, որոնք, երևում էր, թէ յարձակվելով միմեանց վրա, ընկել էին մի և նոյն բուպէում միմեանց փաթկալիով: Գարիբալդեանը Լուկա—Սպանոն էր: Նորա դէմքը արտայայտում էր այն ուրախութիւնը, երբ նա դուրս էր գալի Գարիբալդի սենեակից տանված թուաբանութիւնից: Երբ Մենտափի պատմեց զենեակալին թէ ինչ զրուցեան մէջ գտաւ Լուկային պատերազմի դաշտում, զենեակը քաջ տուեց իր գլուխը և լուեց: Երբ որ կառավարութիւնը ուղեց Գարիբալդից պարզներից ցուցակ, որոնց հարկաւոր էր բաժանել Տօրիլեան զինուորներին, զնդապետները ներկայացրին իրանց կանդիդատներին Գարիբալդի հայեցողութեանը, և կարգաւոր I դնդի կանդիդատների ցուցակը, որոնք իրաւունք ունէին ըստանալու միջոցներ քաջութեան համար, վերցրեց զրիչ և չարտասանելով ոչինչ, նշանակեց մի անուն,—Լուկա—Սպանո:

Այդ մեղալը ուղարկեցին մուսողի քոյմը, որը մինչև այսօր եւս պահում է: Եւ միշտ խոճակին հարցնում է իրան.—ուղիղ է արդեօք, որ այդ Լուկա—Սպանոն իր եղբայրն է, որ քաջութեամբ կուսելով Տօրիլեան անցքերում վախճանվեցաւ:

Թարգմ. Բ. Պիճիկեանց

մեր կողմից մեր համեստ խորհուրդը նմանապէս պատիւ ենք համարում առաջարկելու ընդհանուր քննութեանը, որոցէ մեր միտքը աւելի արմատական օգուտ բերի որպէս նախապատճառներին, նըմանապէս և երկաթուղիներին: Երկաթուղու ընկերութիւնները ստիպւած են լինելու, կրկնում ենք, թէ այսպէս և թէ այնպէս ունենալու սեփական հեղափոխական փառանքներ: Բայց որպէս զի երկաթուղիները ընկերութիւնները ազատվան այն ահալին գումարի վատնելուց, վաղոնները կառուցման համար և դատարկված վաղոնները կրկին անբեռ յետ բերելուց, ինչ թիւում է աւելի ձեռնադրու է մի անգամ ուսկալները նշանակել միայն մասքուր ֆորտիքի համար, առանց տակաւնների Այդպիսով մի անգամով հաւասարվում է ամեն մի անհատ պ. Նորելի հետ և հետևապէս մենավաճառութեան ողին ինքն իրան չքանում է: Սահագործողի ճշմարիտ հաւատարմութիւնը ներկայանում է ամենակենսական և էական միջոց բոլոր յարուցած հարցերի վճռահատութեանը:

Ա. Չափանախաղան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳԻՐՆ

Թիֆլիս, 15 նոյեմբերի

Ներկայ թվականի «Մշակ» լրագրի № 147 մէջ կարգադրի կոչւոյնը ստորագրութեամբ մի նամակ, որով պ. նամակագիրը կամենում էր կոչւոյն հայոց եկեղեցու շինութեան համար ժողոված գումարը քանակութեամբ, նրա գործադրութեան և մասնավաճառութեան արդեանց հաշիւը իմանալ. նաև տեղեկութիւններ ստանալ եկեղեցուց մօտիկ շինութեան մասին: Թէև դուք վերաբերեալ բոլոր հաշիւները և տեղեկութիւնները հանդերձ կօնսիտօրիայից ստեղծ թայլրիանցին ժապաւինեալ մասնաժողով իր ժամանակին ստեղծ են հող. իշխանութեան, սակայն պ. կոչուիցու և նրա հետ գրեց շատերի զանազան կարծիքները և ենթադրութիւնները փարատելու համար, ես իբրեւ իսկզբանէ տեղական քանակագ, պարտք եմ համարում հող. իշխանութեան ստեղծ մօտիկ և ծախուց մասեանցի և պ. Աղէքսանդր Ղազարեան թայլրիանի կոնսիտօրիային ստեղծ յայտարարութիւնները մի մասնաւոր քաղաքը անել և հրատարակել:

Կոչուի հայոց սուրբ կարապետ եկեղեցու շինութեան վրա ծախք եղել է ընդամենը 10,878 ռ. 40 կ.: Այս գումարից 2991 ռ. նուիրատուութիւն է բարեպաշտ ժողովրդականներից, իսկ մնացեալ 7,887 ռ. 40 կօպ. ծախուել է պ. Աղէքսանդր Ղազարեան թայլրիանը իր սեփականութիւնից, չը հաշուել նրա նուիրած գումարը եկեղեցու տեղի համար, որ 140 սամէն է: Եկեղեցու մէջ իւրաքանչիւր տարի մասնավաճառութիւնից իմ վերահատուկեամբ գրաւել է արդիւնը 60—70 ռուբլի, որը և ծախուել է եկեղեցու պահպանի վրա:

Կոչուի հայոց եկեղեցու մօտիկ շինութիւնը, որ բաղկացած է երեք սենեակից, երկուսը՝ երեք-երեք սենեակներից իրանց խոհանոցներով և մէկը չորս սենեակից՝ իր երկու խոհանոցներով—շինել է պ. Աղէքսանդր Ղազարեան թայլրիանը իր սեփական ծախքով իր սեփական հողի վրա: Այս շինութեան մասին. պ. թայլրիանը կօնսիտօրիային ստեղծ իր յայտարարութեան մէջ ասել է, որ շինութեան պակասութիւնները լրացնելուց յետոյ Բարձրագոյն հաստատութեամբ՝ աւանդել է անդաքձ, որ պէտք է նուրից կոչուի հայոց եկեղեցուն:

Այդ տները շինված են հետեւեալ նպատակով: Երեք առանձին սենեակները, որոնք գտնվում են դէպի արևմտեան կողմը, պէտք է իւրաքանչիւր տարի տրվեն վարձով և փողերը ժողովին մի գումարան մէջ, որպէս զի հարկաւոր եղած ժամանակ գործադրվեն եկեղեցու շինութեան և նորոգութեան համար: Չորս սենեակներից բաղկացած տան վերնաշարի երկու սենեակները պէտք է տրվեն վարձով և նրանց արդիւնը մօտի արդեանց հետ միացնելով գործադրվի եկեղեցու տարեկան ծախքերի համար, ներքնայարկի երկու սենեակները ևս ուղարկուած համար են: Իսկ առանձին դէպի հիւսիս գտնված երեք սենեակները պէտք է տրվեն տեղական քանակագի ընտելութեան համար:

ձեռնարկ է պ. կոչուիցու առածը, թէ մօտի արդիւնըով անկարելի է եկեղեցու տարեկան ծախքերը հողաւ: Պ. թայլրիանին այդ յայտնի է եղել և նա իր յայտարարութեանը յանձն է աւել ինքն հողաւու եկեղեցու շինութեան և նորոգութեան

ծախքերը մինչև վերջինս աների յանձնելը և եկեղեցուն: Հէնց այս տարի եկեղեցու պարսպի հիւսիսային պատի շինութեան և այլ կարկաստանաց վրա նա ծախուել է մինչև 500 ռուբլ: Պ. թայլրիանի յայտարարութեան մէջ յիշված է և այս կէտը, եթէ մինչև յանուն եկեղեցուն շինած տների հաստատելը, Աստուած մի արտոյնէ, մահ պատահի, նրա ժառանգները պարտաւոր են սրբութեամբ կատարել իրանց հօր ցանկութիւնը:

Այս համառօտ հաշիւը և տեղեկութիւնները հաղորդելուց յետոյ, աւելորդ չեն համարում ասել, որ ով որ հետաքրքրի է իմանալ բոլոր մասնաւորութիւնները, թող աշխատութիւն յանձն առնէ կարգաւ պ. թայլրիանի թիֆլիսի հայոց կոնսիտօրիային տուած յայտարարութիւնը. այնտեղ ամենայն ինչ մանրամասնաբար գրված է:

Երեմի քանակագ Երզնկեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նոյեմբերի 16-ին Թիֆլիսի քաղաքային տան շինութեան վրա երկու հայ մշակներ մնացին փուլ եկած պատի աւերակների տակ: Նրանցից մէկը թէև վիրատուրված, կենդանի մնաց, իսկ միւսը մեռաւ: Ասում են թէ խեղճ մշակները գլուշացում էին ճարտարագիտին թէ տան հին պատը սպառնում է փուլ գալ, բայց նրանց բողոքի վրա ոչ որ քաղաքային գործողներից չուղեց ուշադրութիւն դարձնել:

Մեղ խնդրում են տպել հետեւեալ: «Տիֆլիսի Մկրտչեանց (Եկաղրի) առաջնապետ Ամերիկայից (Doctor of dental surgery of the Baltimore College), այս օրերս Թիֆլիս գալով, բժշկում է առաջնաբեր ամեն տեսակ ցաւեր և անում է հարկաւոր օպերացիաներ ամերիկական ամենանոր ձևով: Տիֆլիսը ընդունում է միայն կանանց և երեխաներին ամեն օր, առաւօտեան 10 ժամից մինչև 3 ժամ: Հիւանդներ է լիսիցով տանը, Սաղաւադայ և Սերգիսիսկայա փողոցների անկիւնում»:

Նոյեմբերի 21-ին Արմուշու թաղոնում լինելու են քաղաքային ընտրութիւնների երրորդ բաժնի ձայնատուների, առաջիկայ 1883—1886 քառամեակի համար:

Լրագիրները հաղորդում են որ Մօսկվայի բորսային կոմիտեը խնդրել է ներկայացրել կառավարութեանը կողմանան արանդիւր ունչացնելու համար:

«НОВОСТИ» լրագիրը հաղորդում է որ Ռուսաստանի թղթի գործարանների տէրերը դիտարկութիւն ունեն խնդրել ներկայացնել կառավարութեանը մաքս նշանակել Ֆինանսիայի գործարաններում պատրաստվող և այնտեղից բերվող թղթի վրա:

Հետեւեալ չաբաթից մենք կը սկսենք տպագրել «Մշակ» մէջ Հիւսիսային հեռագրական գործակալութիւնից» ստացվող առևտրական հեռագիրներ: Այդ հեռագիրները մենք կը տպենք մեր լրագրի վերջին երեսի վրա, այն ձևով, ինչպէս մի ժամանակ տպւում էինք տ և զ և կ ա յ յ յ :

Լրագիրներում կարգում ենք: Ռուսաց արդիւնաբերութեանը և առևտուրին նպաստող Ս. Պետերբուրգի ընկերութեան նիստում, իշխան Բէշուլովի, նախկին խնդարի «Тифа. Вѣстн.» լրագրի, կարգաց մի ղեկուցում այս բողիս հասարակական կարծիքը և Ֆինանսական մինիստրութեանը հետաքրքրող կողմանան արանդիւր մասին: Իր ճարտար ղեկուցման մէջ իշխան Բէշուլով առատ փաստերով և վիճակագրական թվանշաններով, առանձին ուշադրութիւն է դարձնում հարցի վրա, ցոյց տալով որ վերջին տաս տարւոյ ընթացքում, զուգընթացաբար կողմանան արանդիւրի դարգացման հետ, ընդարձակվեց և ուսուց պաճառահամութիւնը դէպի Պարսկաստան: Ի նկատի ունելով այդ և որչիւ բազմաթիւ հանգամանքներ, ղեկուցանողը վերջացրեց իր ղեկուցումը առաջարկելով ներկայացնել ֆինանսները մինիստրութեանը մի գրութիւն, յայտնելով այն միտքը, որ կողմանան արանդիւրի պահպանելը սպաւալում ոչ թէ միայն արգելաւորվէ ևս ուսուց պաճառահամութեանը Ասիան, յոյս, բայց և օգտակար է: Զուգընթացաբար տրանզիտի գոյութեան հետ, մեր վաճառականութիւնը

ընդարձակվեց, որովհետեւ ընդամենը տեղափոխութեան միջոցներ, ինչպէս կասկեան ծովի նաւատորմը, կատարելագործվեց, մրցութեան պատճառով, մեր ապրանքների յատկութիւնը, նոր կարի ստացաւ. ձեռնարկութեան ողին: Հարցի այդ կողմի վրա ուշադրութիւն դարձրեց նոյն նիստում պ. Սկալկովսկի, թէև սա համակրութիւն ցոյց տուեց դէպի արանդիւրի ունչացնելը: Սկալկովսկի, բացի սրանից, մասնաւորապէս արաւ այն հանգամանքի վրա, որ արանդիւր ունչացնելու ցանկութեան մէջ, նկատվում է զլիսաւորապէս բողոք և դալարեցում այն կօնտրաբանդայի դէմ, որ կատարվում է արանդիւրի անունով: Նոյնը նկատեց և պ. Նիկոլաձէ, որ մասնակցեց ֆինանսական մինիստրութեան կարգադրութեամբ կարգված առանձին խորհրդի մէջ, արանդիւրի հարցի առիթով: Այդ խորհրդի մէջ Մօսկվայի գործարանատէրերը հետզհետէ յաղթվեցան վիճաբանութիւնների ժամանակ, այնպէս որ վերջ ի վերջոյ մասնափակտուրային բաժնի դիրեկտոր պ. Երմակով նկատեց. «Մեր բոլոր բողոքները, պարոններ, ուղղված են, ուրեմն, ոչ թէ նոյն իսկ արանդիւրի գոյութեան դէմ, այլ նրա ստիւթով կատարվող կօնտրաբանդայի դէմ»: Գորան պ. Տուխովա, մաքսային բաժնի դիրեկտոր, պատասխանեց որ այդ զեղծումների դէմ ամենաանհանդուրձեց կը գործադրվեն, որ այժմ շատ հնարաւոր բան է, քանի որ կողմանան մաքսային վարչութիւնը այժմ ենթարկվում է ֆինանսների մինիստրութեան իշխանութեանը: Վիճաբանութիւնները, առհասարակ, համոզեցին ընկերութեանը իշխան Բէշուլովի մաքերի հիմնաւորութեան մէջ: Վճուկեցաւ աւելի խիստ և մանրամասն կերպով քննել հարցը ֆինանսների մինիստրութեան կարգադրութեան հաստատված առանձին յանձնաժողովի մէջ, որտեղ ի նկատի պէտք է առնվին թէ Մօսկվայի գործարանատէրերի յիշատակալիւր և թէ իշխ. Բէշուլովի ղեկուցումը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Բէշուլովի ընկերութեանը Ալէքսանդրիայից հեռագրում են: Կարծում են, որ Նուբար-փաշան Երզնկայի կը հասնի այս ամսվայ վերջը:

—Գէնուայից, նոյեմբերի 18-ին ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, այդ քաղաքի քաղաքապետը դիմեց ազգայնականութեանը մի շրջանակներով, որով հրաւիրում է նրան սիրելի կերպով ընդունել Գերմանիայի և Շվեյցարիայի ներկայացուցիչներին, որոնք եկել են Գէնուա տօնելու առևտրական մեծ ճամապարհի վաճաճը, որ մօտեցնում է Միջերկրական ծովը կենտրոնական Եւրոպային, և Սէն-Գատարեան երկաթուղուն: Մինիստր Բակարաւի և բազմաթիւ սենատորներ ու պատգամաւորներ արդէն եկել են:

—Լժնդիցի հեռագրում են նոյեմբերի 10-ին: Մեղադրական ակտը մեղադրում է Արաբիին այն բանում, որ նա հրամայեց հրդեհել և կողպուել Ալէքսանդրիան և դրոյում էր եղկպտայիներին սպառնալով խեղճի ղէմ: Արաբի-փաշայի ընտրած պաշտպանները, Բաղդէյ և Նէպիր, կամենում են սպառնացնել զատաստանական ընտելութեան ժամանակ, որ օրինական մտքով ոչինչ ապստամբութիւն չը կար, որովհետեւ Բ. Գուռը սկզբից խախտուում էր զինուորական կուսակցութեան ստալնուրդի վարմունքը. մինչև անգամ խեղճիլը երկար ժամանակ տատանվում էր և, Կերվիլ-փաշայի զաւուց յետոյ հաւանութիւն տուեց, որ անգլիական զորքերը ընդդիմադրեն:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Նոր-Օրլեանում վախճանվեցաւ չախմատ (սատրնի) խաղացող պ. Մօրֆի, որը համարեա համաշխարհային հաշակ ունէր: Ծնվելով 1837 թվականին, նա պատանեկութեան հասակից սկսեց չախմատ խաղալ մեծ ընդունակութիւններով ցոյց տալ ղէպի խաղերը, որոնք հիմնված էին հաշիւ վրա, և այնպիսի հմտութիւն չախմատային խաղի մէջ, որ 12 տարեկան հասակում յաղթում էր Միացեալ-Նահանգների ամենալաւ խաղացողներին: Նրա հաշակը շուտով և մինչև Անգլիա հասաւ: Շախմատային խաղերի անգլիական ընկերութիւնը հրաւիրեց նրան իր տարեկան ժողովին, և Մօրֆին, սկզբում յաղթվելով իսկոյն փառաւոր կերպով յաղթեց: Բիրմինգհեմում և Փարիզում

նա խաղում էր մինչ ութ պարտիս և նրանցից միայն մէկը տանուլ տուեց: Մօրֆին պարագմունքով փաստարան էր, նա չէր սիրում փողով խաղալ, և վեր էր դասում, երբ տանում էր, նկարչական ստեղծագործութիւնները: 1876 թվին նա խելագարվեցաւ. այդ ժամանակից, երբ նրան ցոյց էին տալի չախմատի տախտակը, նա դարմանում էր, և յայտնում էր որ «հասկացողութիւն անգամ չունի այդ խաղի մասին»:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆՑ

ՕԿԵՍՍԱ, 12 նոյեմբերի: Իւրաքանչիւր զաղթականին Ուսուրիա տեղափոխելու գիւնը կերակրով որոշված է 60 ռ.: Քաւաղի մէջ կորաւ բեղկական «Գեօն Բարբեր» շոգենաւը, որ երկաթի և ապակիի բեռն ունէր 75,000 պուդ:

ԽԱՐԿՈՎ, 17 նոյեմբերի: Գրականական երաժշտական երկին յօգուտ կանանց բժշկական կուրսերի 1300 ռ. եկամուտ տուեց:

ՍԻԶԲԱՆ, 18 նոյեմբերի: Կալուսաճատէրերի սիմֆոնիք ցանկու փորձը կատարելապէս աշողվեցաւ: Սիմֆոնիքի, Երբիտի և Տամբուլի մէջ եղանակը տաք է: Առևտուրը զանգաղ է գնում:

ԲԵՐԼԻՆ, 17 նոյեմբերի: Հռենոսի ամբողջ շրջանին սարսափելի դժբաղդութիւն է սպառնում գետերի հեղեղից: Մայից և Կէօն տատիկ վնասվեցան: Կայսրուհու ուղարկած հեռագրերը կայսրին նկարագրում է աւերման սարսափելի տեսարան Կորենցի մէջ: Երկաթուղական և փոստային հաղորդակցութիւնները զաղարկեցրած են: Ներկայ դարի ընթացքում դեռ այդպիսի դժբաղդութիւն չէ եղած:

ՓԱՐԻՋ, 17 նոյեմբերի: Գամբետտա թերթը վերաւորեց իր աջ ձեռքը գննելով մի բեւփօլիք: Տարածայնութիւններ սկսվեցին Ֆրանսիայի և Մագադաակարի մէջ, որի դէմ դիտարկութիւն կայ արշաւանք ուղարկել:

ԴՈՒՐԼԻՆ, 17 նոյեմբերի: Քաղաքական մի քանի սպանութիւնների պատճառով արքայական խորհուրդը քաղաքը ապստամբված յայտնեց:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 17 նոյեմբերի: «НОВОЕ Время» լրագիրը հաղորդում է, որ կովկասեան արանդիւրի մասին կը սկսվի առանձին խորհուրդ, որին կը մասնակցեն Ֆինանսների, արտաքին գործերի, ծանաւ պարհների հաղորդակցութեան մինիստրները, ծովային մինիստրութեան կառավարիչը և պետական կօնտրօլէոր: Լուր է տարածված, որ խորհրդին կը մասնակցէ նոյնպէս կողմանան զլիսաւոր կառավարիչը: Քննվելի նիւթերի թուումն են Մօսկվայի և Նիժնի-Նովոգորոդեան բորսային մասնաժողովների գրութիւնները: Մեղադրական ակտը փոխառու ընկերութեան մէջ գործած զեղծումների մասին անբաւարար է համարված և փոխարինված է դատաստանական պալատայի առանձին վճռով: «ГОЛОСЪ» լրագիրը հաղորդում է, որ յունկարի սկզբին Ս. Պետերբուրգի մէջ կը կայանայ ուսուցչական ժողով ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան ուսուցչներին:

ՓԱՐԻՋ, 17 նոյեմբերի: Կառավարութիւնը հրամայեց վերջնել դրօշակը Մագադաակարի ղեկավարութեան բնակարանից: Գեականութիւնը հեռանում է փարիզից: Մի պատերազմական նաւ է ուղարկվում Մագադակար: Անգլիական մամուլը Ֆրանսիայի տարածայնութիւնը Մագադակարի հետ առաջինի կողմից մի ձգտումն է համարում ընդարձակել իր զաղթականատեղիները:

Խմբագիր—Հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՄԲՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՍԱՄԱՐՈՅԱ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՑ (Doctor of Dental Surgery of the Baltimore College):

ՏԻԿԻՆ ՄԿՐՏՆԵԱՆՅ, ծն. Եսկորի, բժշկում է ամէն տեսակ ԱՍԱՄԻ ՅԱՆԵՐ և առնում է հարկաւոր ՕՊԵՐԱՅԻԱՆԵՐԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ լայն ամենանոր ձևով: Ընդունում է միայն ԿԱՆԱՆՑ և ԵՐԵՐԱՆԵՐԻՆ 10—3 ժամը: Լիսիցովի տանը, Սարգսյան և Սերգիսեւկայա փողոցների անկիւնում:

1—15

ԲԱՅՅԻ

ԽԱՄԱՅԻ

ՄԷԼԻՔՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԳԻՆՆ Է 1 Ր. 50 Կ.

Գրքը բաղկացած է 467 երեսներից

Թիֆլիսում վաճառվում է՝

Մշակի՝ խմբագրատանը. — Կենտրոնական գրավաճառանոցում: Մերիմանովի տանը № 3 և 4. Պ. Զաքարիայ Գրիգորեանցի «Կովկաս» տան գրավաճառանոցում: Պ. Էնֆիաճեանցի ծխախոտի խանութում: Պ. Շահինեանցի ծխախոտի խանութում:

Օտարաբաղադրելի կարող են դիմել կամ յիշեալ տեղերը, կամ ուղղակի հեղինակին հետևեալ հասցեով:

ТИФЛИСЬ. Редакция „Мшакъ“ РАФФИ.

ԹԷՅ առաջին հոնձի այս տարի չափազանց ընդանոր և հոտաւէտ: Այդ ԹԷՅԻՅ ԱՆԳԻ ԽԱՄԱՅԻ ԽԱՆՈՒԹԻ մէջ ստացված է 50,000 ֆունտ և ծախվում է 25% էժան և աւելի լաւ քան ԹԷ ուրիշ տեղ: Օրինակ. Լաւ ԿՈՆԳՈ ԹԷՅ 1 Ր.—1 Ր. 20 Կօպ., պատուական ՍԱՆՏՈ ԹԷՅ 1 Ր. 40 Կ., հիանալի ՄՕՆԻԿ ԹԷՅ 1 Ր. 60 Կ. այս ԹԷՅ ամեն տեղ ծախվում է 2 Ր.—2 Ր. 50 Կ., զեղեցիկ ԿԱՅՍԱՆ ԹԷՅ 1 Ր. 80 Կ. և ամենալաւ ֆու-չու-ֆու ԹԷՅ 2 Ր. մաքուր ԹԷՅ առանց Թղթի: Նոյն տեղը սովորաբար լինում են 500 երկաթէ ՄԱՀԱՍԱՆՆԵՐ 6 Ր.—60 Ր., երկաթէ ԳՐԻՉԵՐ ամբողջ Անգլիական համար, շփոխող ֆրայ, Շեփլիզի ԴԱՆԱԿՆԵՐ, վերականգնող ՄԱԿ-ՄԱՍՏԵՐ մազերի համար, հրացաններ ԴԱՌԻ, ԲԷՎՈԼՎԵՐՆԵՐ վերելի, ԹԱՄԲԵՐ Բարնեբի, Կոյմանի նըըըապ, ԱԼԲՕՄԵՐ Շվարցի կէս գնով: ԱՆԳԻ ԽԱՄԱՅԻ ԽԱՆՈՒԹԻ, ԹԷՅԻ ԽԱՄԱՅԻ ՄԷՋ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԼԵՐԵՅՈՒՄ № 156, 157, 158, 159 և 100:

80—100

Թեմական վերատեսչի թղթաւթեամբ Հաւաքարում բացվեցաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի եկեղեցու Ս. Հովսիփեան անունով օրորողական ուսումնարանը, որը գտնվում է Էջմիածնեցոց եկեղեցու հանդէպ տիկին Նազարեանցի տանը (որ առաջ դէպք էր): Սրանով հոգաբարձութիւնը յայտնում է յարգելի հասարակութեանը, որ աշակերտահանների ընդունելութիւնը սկսվել է ներկայ նոյեմբերի 12-ից. իսկ հանդիսաւոր բացումը իր ժամանակին կը յայտարարվի լրագրներում:

Հոգաբարձք. Սարգիս Եղիզարեան, Աղասի Մէլիք-Այվազեանց, Գէորգ Թարսանեանց:

Վարձով է տրվում ԽԱՆՈՒԹ ՄԱՌԱՆՈՎ Արախանայի կարգում, Թուրքերի հրապարակի վրա: Գնի մասին տեղեկանալ ՇԱՀ-ՎԵՐԻՅԱՆԻ գործակալութեան մէջ:

3—5

ԹԷՅԻՍԻ ԲԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է, որ ներկայ նոյեմբերի 20-ին նշանակված է երկրորդ անգամ ածուրգ հոկտեմբերի 28-ին չը կայացածի տեղ կապով տալու համար տուրքերը քաղաքային սպանդանոցի մէջ անասուններ մորթելու համար: Ածուրդին մասնակցել ցանկացողները կարող են տեսնել պայմանները վարչութեան գրասենեակի մէջ առաւօտեան 9 մինչև 2 ժամը:

3—3

ԹՈՒԱՐԱՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

սիստեմատիքական ընթացք

Գրիգորի վարձեւան

Հայոց միջնակարգ ուսումնարանների համար մասն առաջին (ամբողջ թուեր)

Մամուլի տակից լցւա տեսաւ նոյն խնդիրների երկրորդ մասը (կոտորակ թուեր և երրորդական կանոններ):

Գինն է 40 Կօպ.

Աւսումնարաններին զիջումն 20%:

Ծախվում է Վ. Շահվերդեանի լրագրական գործակալութեան խանութում:

Օտար տեղերից դիմում են այս հասցեով Թիֆլիս, ագենտство В. Шавердова:

Տրվում է ՎԱՐՁՈՎ մի լցւա ՍԵՆԵԱԿ մեքենայ, վառելիքայտով, սամովարով և ծառայողի ամսական 12 ռուբլով: Կուկիայում, Խաղաղօգայա փողոց, տուն № 9, ներքին յարկում:

ОТДАЕТСЯ одна свѣтлая КОМНАТА съ мебелью, отоплениемъ, самоваромъ и прислугою за 12 р. въ мѣсяцъ. Куки, Исарловская улица, домъ № 9, нижній этажъ.

6—10

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

«ՀԱՅՈՑ ԼԵՉՈՒԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ»

ԵՐԿՐՈՐԻ ՏԱՐՈՒԱՑ

Գասա գիւրքը

«Կովկասեան գործանութի» հրատարակութեամբ և ծախվում է նոյն գրասենյակում:

Գինը 25 Կօպէկ է:

Գումարով առնող և ԿԱՆԻԿ վճարողին 20% զիջում կը լինի:

Կարելի է դիմել.

ТИФЛИСЬ. Кавказская книжная торговля—З. П. Григорову.

կամ

ТИФЛИСЬ. на Авлабарѣ. Ованесу-Назарянцъ.

Թ. Նազարեանց.

Սրբեցնում են ԿՐԿՆԱԿԻ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀԱՇԻՍԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ և ՌՈՒՍԱՅ Ինչունով. պայմանների մասին կարող են դիմել ինձ ձեռքով ԲԱԼՈՎԻ քաղաքապետը, Գասպարեանցի մագաղանում ամեն ժամանակ:

ՍՄԱՏՍ ԳԻՏԱՍԱՐԵԱՆՑ

Վարձով են տրվում ԵՐԵՐ ԽԱՆՈՒԹՆԵՐ մասնակցութիւն և առանձին ԳԻՆՈՒ ՄԱՌԱՆ Միկայիլօսկայա փողոցի վրա, տուն № 11: Գնի մասին տեղեկանալ նոյն տեղը գոնապան Ուշերից:

3—3

ԲԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆԸ յայտնում է, որ կիրակի, նոյեմբերի 21-ին, առաւօտեան 10 ժամին Արժուճու թատրոնում կը կատարվեն երրորդ կարգի ձայնաւորների ընտրութիւնները:

3—3

КАВКАЗСКОЕ ОТДѢЛЕНИЕ ГОЛОСА
ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА ГАЗЕТУ
„ГОЛОСЪ“

На 1883 годъ

Подписная цѣна съ пересылкою въ годъ 17 р.

Подписка и объявленія принимаются въ Центральной Книжной торговлѣ въ д. Мириманова.

2—3 (1)

Միջի փողոց, Կաթօլիէսկայա փողոցի անկիւն № 13.

Աւելի էժան, քան ԹԷ ուրիշ տեղ ծախվում են. ՎԷՆԵՍԻԱ ՄԵՐԵՆ, ամենալաւ տեսակ, ֆրանսիական և անգլիական երկաթէ ԿՐԱՎԱՐՆԵՐ 8—30 Ր., չամառաններ 250—25 Ր., սակփայտներ 1. 30—12 Ր., սոււն գոլկն եր ճաշապարհի 6—35 Ր., մարաններ (погребцы) 6—25 Ր., սամովարներ 60 Կ.—1.25 ֆունտը, կուխոնի պղնձէ ամաններ, Գերմանիայի երկաթէ հնարով ամաններ, ու մի վալի կն եր մրամօրնի 38 Ր.—75 Ր., հրացանների երկու լույսի 6—32 Ր., ռէվոլվէրներ ամենայն տեսակ 3. 50—30 Ր., պատրոններ. (գուլաններ) ռէվոլվէրի, սիգար Ռէնդարդի ֆարբիկց. պապիրուս և թամբաքու կուշնարովի զիւլի պապիրուսի. 5,000 ֆունտ ԹԷՅ (այդ) ԵՂ. ՊԱՊԱՎՆԵՐԻ, բիսկվիտ. (սուխար չայու և կաֆէի) Էլիէմի. Կօֆէ Էլիէմի և Միլիէլօնի. Պետերբուրգում 40—1 Ր. 25 Կ. հայելիներ ամենայն տեսակ 28 Կ.—240 Ր., պրոբկայ զինէվաճառների, հանրային և գարեջրի (для зельтерскихъ водъ и пива) դուլթուկ (пучъ), պարտաներ ամանների և չայու, դանակ չանդալ զանազան ֆարբիկաների 1 Ր. 20 Կ.—25 Ր. դուլթուր. գրչակոթներ 1 Ր. 80 Կ.—5—60 Կ. դանակ ջրի 1—60 Կ.—12 Ր., դանակ հացի 20 Կ.—1 Ր., հատր, կուխոնի 1—40 մինչև 3—20 Կ. պրիբոր. միս կտրելու մաշինայ. Անգլիական ութներ, Բրիտանական չայնիկներ, կաֆէի-նիկներ ամենայն տեսակ, Չաղախներ կաֆէի համար, Ֆիլտր—Ջուր մաքրելու, կրակմալ կարթիկէն 18 Կ., վաքս ֆրանսիայի ձախոյ, Թուղթ փողոցի, կանկերուներ, սուրճուչ, մատիտ, գրիչ երկաթէ, գրչակոթ, քարտախտակ, թանաք, թանաքամաններ, պրեսպապիկներ, գրչակներ սեղանի և չայու ֆրածէ, վաղապի և բրիտանական դուլթուր 1—50 Կ. մինչև 12 Ր., չայու 45 Կ.—5 Ր., չուլիէթ 45 Կ.—5 Ր., շամառաններ ամեն տեսակ 25 Կ.—12 Ր. Չուխտ, պոլսապոլկաններ վարչապու, Ռեզիւնի ԿԱԼՕՆԵՐ, ամեն տեսակ գուլթաններ կանանց և մարդկերանց 15 Կ.—50 Կ. Չուխտ, շապիկներ, մարդկերանց գալուստիկներ, գնտրիկներ 35 Կ.—4—50 Կ., հատ, անձրեկի և շրթ. սանդղեր շերմայու ոսկորէ, գուտապիլիկներ և փայտէ, շապիկներ գլխի, շորի, սապիկի, պոլի և կարտի համար. չուլթի ԹԷՅ (бумага) մատուկի կօճի և շալէ (гарусъ) ֆէշապիէթ մարդկերանց և կանանց, պորտամաններ, քիտաներ, պապիրուսի ամաններ և մանր գործանքների սպարաններ, սալոն ամեն տեսակ 3 Կ.—30 Կ., կտոր, հոտալէտ ջրեր, պուզա, Կիլցերլին ջրի քաղախ, հոտալէտ պարաշոկներ ԿԻԼԵՐԻ ԼԱՐՕՐԱՏՈՐԻՑ. և այլն և այլն և այլն:

Վաճառականներին առանձին պայմաններով և զիջումով վերցնելու ապրանքներ մեծ քանակութեամբ մշտապէս գտնվում են ՄԻԲԱՅԷԼ ՏԵՐ ՆԻԿՈԼՈՍՆԵՐԻ պահեստում. (въ складѣ) միջի փողոցում կաթօլիէսկայ փողոցի անկիւնում № 13.

Օտարաբաղադրելի կարող են դիմել հետևեալ հասցեով. Թիֆլիս Խաիլու Н. Теръ-Никогосову.

176—180

Միջի փողոց, Կաթօլիէսկայա փողոցի անկիւն № 13.

ՕԳՈՍՏՈՍ ԱՄՍԻ ՄԵԿԻՑ

ՍԿՍԵՑ ՀՐԱՏԱՐԱՆԿԵԼ ՎԻԷՆԱՅՈՒՄ

L'ORIENTAL

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԹԵՐԹԸ, ԱՄԻՍԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ:

«Ժուրնալ դ'Օրիան» լրագրի հին բաժանորդներին զաղարեցրած թերթի տեղ կուղարկվի այդ նոր հրատարակութիւնը:

«L'Oriental» թերթի տարեկան գինը 8 ռուբլ է, կէս տարվանը 4 ռուբլ: Գրվել կարելի է «ՄՇԱԿ» խմբագրութեան մէջ, կամ ուղղակի Վիէնայում դիմել հետեւի հասարակ հասցեով. Vienne (Autriche) M. F. Salles I. Neuer Markt 9.